

THE IMAGE OF THE ROMANIAN FAMILY IN ROMANIAN PRESS BETWEEN 1980-1989. BETWEEN PROPAGANDA AND REALITY

Corina Hațegan

PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In the following paper, we will bring into focus the image that propaganda promoted into the newspapers regarding the Romanian family (women and children), corroborating with testimonies of those who lived those times, testimonies taken from letters sent to Radio Free Europe. It is known that, as various studies have shown, the communist regime, by imposing a certain behavior or restraints, led to changing behavior in the family or personal evolution. Considering this, in this study I intend to highlight how the image of family, women and children appeared in the Romanian press articles during the '80s.

Keywords: communism, propaganda, family, women, children, Romania, mass-media

În studiul acesta îmi propun să evidențiez modul în care apare imaginea familiei și implicit, a femeilor și copiilor în presa românească a anilor 1980-1989. Se cunoaște faptul, așa cum au arătat diverse studii, că regimul comunist, prin impunerea unei anumite conduite sau a restricționărilor, a dus la schimbarea comportamentelor oamenilor, chiar și în domeniul familiei.

Fără a fi nevoie să mai amintim tragicele evenimente ce au urmat Decretului 770 din 1966 care interzicea avortul, voi urmări prin articolele de presă, modul în care propaganda încerca să modeleze, după noi standarde, ceea ce noi numim familie, femei, copii. Prin urmare, într-o societate nouă, dominată de omul nou, familia, femeile și copiii erau unele dintre elemente cele mai importante ale acesteia.

În articolele din presa românească a anilor 1980-1989 apărute în ziare precum *Scânteia*, *Scânteia tineretului* sau revistă *Femeia*, cât și diverse publicații/studii ale perioadei respective, remarcăm încercarea propagandei de a insufla cititorilor nu doar o imagine agreată a ceea ce înseamnă un bun comunist, ci și o mascare a neajunsurilor. Femeile, spre exemplu, sunt surprinse în ipostaze precum mame fericite atât datorită faptului că au copii, cât și datorită faptului că Statul

le pune la totu la dispoziție multe facilități (locuință, hrană, loc de muncă, școli etc.) pentru a aduce cât mai mulți copii pe lume. Se crează un fel de cerc vicios, din care cititorul concluzionează, că o familie sau o femeie este împlinită, mai ales, datorită punerii în aplicare a directivelor președintelui țării. De asemenea, femeile sunt surprinse și în câmpul muncii, iar șansele pe care le au copiii, nu de puține ori, sunt prezentate ca fiind rezultatul direct al binefacerii regimului comunist.

În cele ce urmează, voi aduce în atenție imaginea pe care presa o propunea în legătură cu familia (femeile și copiii), coroborând cu mărturiile ale celor care au trăit vremurile respective, mărturiile preluate din scrisorile trimise către radio *Europa Liberă*. Am considerat că mărturiile respective au surprins emoțiile și modul în care se desfășura viața românilor în anii 1980-1989. Prin această suprapunere, remarcăm faptul că propaganda prin presa a reușit să creeze o lume alternativă, la mare distanță de realitatea de care se loveau românii zilnic.

Familia - nucleul societății, una dintre cele mai des întâlnite formulări nu reprezintă nici pe departe un apanaj al societății comuniste, într-adevăr, familia este considerată nucleul de bază al oricărei societăți. Propaganda comunistă a profitat, însă, de deteriorarea nucleului de bază al societăților capitaliste văzut din punctul de vedere tradițional și de sistemul social capitalist care uneori defavoriza femeile și copiii, pentru a evidenția comunismul ca fiind un sistem care nu doar că favorizează dezvoltarea multilaterală a acestor categorii sociale, ci le și promovează în sfera publicului: *Trebuie să pornim de la necesitatea că organismele noastre să considere și să trateze femeia ca pe orice cetățean. Așa trebuie să le judecăm, și nu ca pe o categorie de care trebuie să ne ocupăm din când în când.*¹ Propaganda comunistă prezenta familia ca fiind formată din mamă, tata și câțiva copii, cât mai mulți copii de fapt, suprapunând mereu imaginea familiei românești comuniste și sănătoase peste cea occidentală și degradată..

Familia cel mai des prezentată, mândria societății comuniste și considerată a fi standardul societății era, în mod așteptat, familia Ceaușescu, apoi familiile celorlalți demnitari. Despre importanța imaginii familiei, în special a familiei model – Ceaușescu, primim informații chiar din culisele Ceaușeștilor, din relatarea uneia dintre nepoatele lui Nicolae Ceaușescu. Aceasta, Mihaela Ceaușescu, a dorit inimaginabilul vremurilor unchiului ei, și anume să divorțeze. Era inimaginabil pentru orice cetățean bun comunist, dar pentru un membru al familie Ceaușescu era de-a dreptul de

¹ Nicolae Ceaușescu, *Romania pe drumul construirii societății multilaterale dezvoltate*, Editura Politică, București, 1973. p.652

domeniul fantasticului. După cum afirmă acesta, divorțul nu s-a realizat la Tribunal, ci în cadrul familiei așa cum îi prezise avocatul, aflând astfel cât de multă importanță i se acorda imaginii de familie perfectă, în viziunea comunistă.

- *Tu nu ai nevoie de avocat, divorțul tău se va hotărî în Primăverii, și dacă nu ai acordul lor, nu te desparte nici Tribunalul de la Haga.*

[...] Au încercat pe toate căile să mă convingă de marea datorie morală a fiecărui membru al familiei, de uriașa responsabilitate ce ne-a fost oferită o dată cu numele de Ceaușescu, de a fi model, de a nu păta onoarea familiei [...] culminând cu argumentul suprem:

- *În familia Ceaușescu nu poate exista nici o persoană divorțată!*
- *De ce ?*
- *Pentru că noi trebuie să oferim o imagine a noului tip de familie!*
- *Și cui îi pasă de imaginea asta?*
- *Țării ! Poporului!²*

Din mărturiile nepoatei lui Nicolae Ceaușescu aflăm, mai ales, faptul că pentru aparținătorii familiei conducătoare un divorț ar fi însemnat distrugerea imaginii pe care aceștia o promovau. Divorțurile anilor '80, spre exemplu, erau văzute ca un mod aproape sigur de a dezintegra familia, dat fiind faptul că o parte dintre criticile aduse societății capitaliste se referă tocmai la această dezintegrare a familiei tradiționale.

Presă comunistă, nu de puține ori, aminte de evenimentele sociale și economice din țările burgheze, cum ar fi condiția mai puțin avantajată a familiilor. Era evidențiat faptul că în acele țări familia nu mai reprezintă nucleul societății, deoarece numărul divorțuri se ridică la jumătate din numărul căsătoriilor. Numărul copiilor a scăzut deoarece, susținea propaganda, oamenii nu au siguranța zilei de mâine nici în ceea ce privește locul de muncă, nici integritatea familiei.

Toodată, propaganda atrăgea atenția și asupra unui fapt tot mai des întâlnit în lumea occidentalilor și anume, apariția a tot mai multe familii monoparentale. În plus, femeile sunt umilite în fiecare zi, prin diferențele de salariu dintre ele și bărbați, dar și din pricina faptului că locurile de

² Mihaela M.Ceaușescu, *Nu regret, nu mă jelesc, nu strig*, București, editura Meditații, 2004, pp.35-37

muncă sunt puține, așa cum arăta un articol.³ Familiile se mută din unele orașe unde în loc să înflorească industria acesta piere, iar impactul psihologic al mutării are mari efecte asupra copiilor.

Această imagine depravată și coruptă, în mare parte datorită crizelor de natură economică și socială, era suprapusă peste imaginea perfectă a societății românești. Imaginea familiilor românești, adică cea promovată de către propagandă, era aceea unde se punea semnul egal între societate și familie, unde statul proteja integritatea familiei, divorțurile fiind lungi și de multe ori descurajate. Număr mare de nou născuți, motiv de mândrie pentru Nicolae Ceaușescu, nu se datora nici pe departe condițiilor bune de viață, ci politicii de creștere a natalității, iar numărul mare de femei angajate se datora nevoi acute de forță de muncă în industria megalitică. Românii nu aveau timp foarte mult de petrecut împreună deoarece, acel timp îl petreceau la cozile la alimente.

Propaganda reprezenta familia românească atât prin femei – mamă, soție, stâlp al casei etc., cât și prin copiii – viitorul țării. Femeile aveau rolul de educa viitoare generație în spiritul revoluționat și de a se angaja ele însele în lupta pentru bunăstarea poporului cu simț patriotic, chiar dacă patriotismul se rezuma uneori la creșterea forțată a natalității. Copiii, pe de altă parte, trebuiau să dovedească națiunii și întregii lumi, superioritatea regimului care manifestă față de aceștia o grijă rar întâlnită în alte țări și nu în ultimul rând, rezultatele strategiilor geniale ale conducătorului român.

Propaganda comunistă insista, prin diverse articole de presă sau studii, asupra evidențierii diferențelor dintre femeia socialistă și cea occidentală. De exemplu, femeia occidentală era femeia absorbită de sine care punea mai mult preț pe ea însăși decât pe cei din jur. Era femeia fără preocupări politice, interesată doar de consumerism și seducție, iar femeia socialistă trebuia să fie interesată de societate, deci să aibă activități civico-politice. Pe lângă calitățile feminine aceasta trebuia să aibă o educație politico-socială și să fie conștientă de evenimentele care o înconjoară și nu în ultimul rând *de a asigura armonia, forța și tinerețea națiunii, din dragoste față de familie și copii, față de patrie, din răspundere față de viitorul poporului.*⁴

³ Sanda Faura, *Condiția femeii – un subiect mereu actual*, în *Revista Femeia*, 1984, nr.3, p.15

În articolul – interviu se arăta faptul că în țări precum Franța sau Belgia salariile femeilor sunt mai mici, în comparație cu cele ale bărbaților, deși este vorba despre aceeași muncă sau faptul că în unele țări femeile nu pot accede în unele funcții, avea titluri academice etc.

⁴ Silvia Netcu, *Înaltă îndatorire patriotică pentru asigurarea vigoriei și tinereții națiunii noastre*, în *Femeia*, 1984, nr.4, p.2

Astfel de antiteze apăreau des în literatura vremii, de exemplu o lucrare⁵ a perioadei critică elementele feminității capitaliste. Consideră, în primul rând, că sistematizarea socială face ca femeia să nu părăsească budoarul propriu sau bucătăria, dar și viciile precum alcoolul, fumatul, preocuparea excesivă pentru vestimentație sau automobilismul erau considerate elemente ale unei inteligențe reduse. Femeia capitalistă este subjugată bărbaților, în timp ce femeia socialistă are un loc de muncă și prin urmare, nu trebuie să folosească seducția sau feminitatea într-un mod imoral pentru atingerea diverselor obiective, deoarece scopul femeilor nu este acela de a sta în casă. O femeie socialistă, nu în ultimul rând, poate să aibă 3-4 copii și loc de muncă în același timp, dat fiind faptul că *există depline posibilități și este necesar – așa cum a arătat secretarul necesar al partidului – să se asigure an de an o natalitate de cel puțin 19-21 la mie, iar fiecare familie să aibă 3-4 copii.*⁶

Imaginea femeii socialiste se construia, prin urmare, după alte principii, nu după cele occidentale. Aceasta trebuia să fie oglinda societății, a unei societăți civilizate și cu un nivel de cultură ridicat. Dacă ne raportăm strict la estetică feminină, la corpul uman, comunismul avea o oarecare obsesie în ceea ce privea sănătatea și vigoarea umană, chestiuni care nu interesau populația atât de mult pe cât ar fi dorit propaganda: *La sport, de exemplu, trebuia să facem laolaltă tot felul de giumbușlucuri, care nu cred să fii servit vreodată cuiva mai târziu și în nici un caz nu ne creau cine știe ce formă fizică*⁷. Statul, însă făcuse, aparent, studii asupra alimentației, asupra modul în care se menține corpul sănătos, iar propaganda, așadar, promova demonstrațiile sportive sau politice și impunea o anumită performanță sportivă.

De fapt, aceste manifestări pseudo sportive de amploare nu fac altceva decât să exprime folosind forța simbolică a corpului uman, esența unui regim totalitar în care individul nu este decât o

⁵ Stana Buzatu, *Condiția femeii dimensiune a progresului contemporan*, Editura Politică, București, 1979

⁶ Silvia Netcu, *Înaltă îndatorire patriotică pentru asigurarea vigoriei și tinereții națiunii noastre*, în *Femeia*, 1984, nr.4, p.2

⁷ Oana Ocneanu Thiery, *Eu, una, n-am suferit!*, în Radu Pavel Gheo și Dan Lungu, *Tovarășe de drum. Experința feminină în comunism*, Polirom, Iași, 2008, p.178

*părticică dintr-un întreg, ce trebuie să-și pună întreaga existență în slujba buneii funcționări a întregului socialism.*⁸

Autoarea mai sus citată consideră că uneori propaganda comunistă se află în contradicție atunci când susținea că frumusețea feminină este pe de-o parte înnăscută, deci nu mai este nevoie ca femeile să stea cu orele în fața oglinzii precum femeile capitaliste, dar pe de altă parte aceasta totuși trebuie îngrijită.

Totodată, corpul uman feminin rar ieșea din sfera biologicului, a maternității și cu siguranță nu intra sub nicio formă în sfera eroticului sau a decadentismului, dimpotrivă obiceiurile occidentale de acest fel erau blamate. Acest fapt se datora și concepției potrivit căreia viața capitalistă este dezordonată chiar și din punctul de vedere al celei private, în schimb cea socialistă se bazează pe disciplină, inovație și autocontrol, așa cum reiese dintr-o publicație: *Femeia în socialism s-a integrat în dezvoltarea societății ca subiect egal al activității creatoare devenind astfel o exponentă consecventă a noului – modernă în procesualitatea evoluției și finalității acțiunii sale pentru societatea socialistă*⁹.

Ziua Copiilor și Ziua Femeilor sunt motive de sărbătoare în numeroase țări din lume, iar propaganda comunistă a profitat de aceste momente pentru a evidenția grija pe care liderii politici o au pentru aceste categorii fragile ale societății, pentru familia românească și, nu în ultimul rând pentru viitorul țării. Articolele care enumeră realizările tinerei generații comuniste ghidate de soții Ceaușescu, ocupau primele pagini ale revistelor, motiv pentru care părea normal ca în ziua dedicată copiilor mulțumirile să meargă către făuritorii fericirii lor.

În această sărbătorească zi, dau glas dragostei noastre fierbinți, pe care milioane de mame și de copii din patria noastră o nutresc față de tovarășa Elena Ceaușescu, pentru contribuția

⁸ Petruța Teampău, *Muncă, tinerețe, frumusețe. Corp, feminitate, sexualitate în regimul comunist*, p.124, în Grunberg Laura, Teme, *Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe intrupate*, Polirom, Iași, 2010

⁹ Ecaterina Deliman, *Femeia, personalitate politica în societatea noastră socialistă*, Editura Politică, București, 1977, p.46

*remarcabilă și sprijinul deosebit pe care-l acordă dezvoltării
învățământului, științei și culturii românești.¹⁰*

Propaganda masca realitatea în care trăiau copiii patriei, lipsurile materiale, îngrădirea gândirii și îndoctrinarea ideologică. Acestea reprezentând realitatea de care copiii se loveau, atât la școală, cât și acasă. Nicolae Ceaușescu era într-adevăr foarte preocupat de pace, dezarmare și de ocrotirea copiilor pentru ca aceștia să nu cunoască teama și războiul, dar mai puțin preocupat de nevoile acestora, așa cum reiese dintr-o scrisoare trimisă către Radio Europa Liberă, fiind semnată chiar de către un beneficiar al grijii cuplului Ceaușescu față de viitor țării:

*De „Ziua Copilului”, in toate ziarele au fost publicate
scrisorile trimise dvs. de către noi, copiii Romaniei, prin care vă
mulțumeam pentru grija ce ne-o purtați și pentru traiul fericit ce-l
avem. La fel, ziarele au scris cât ne iubiți și câtă grijă aveți de noi,
dar noi nu credem că ne iubiți chiar așa de mult, căci, dacă ne-ați
iubi, am avea și noi de toate, așa cum au copiii din alte țări.¹¹*

Aflăm din articolul următor că pe lângă un număr imens de preșcolari și școlari, liceeni și studenți, instituții și ateliere școlare, învățământul românesc este gratuit și totul se datorează „Epocii Ceaușescu”. Propaganda insista frecvent asupra ideii că în noua epocă investițiile în educație sunt de 12 ori mai mari decât în 1965. Învățământul în România era promovat ca fiind una dintre marile realizări ale societății comuniste: *Învățământul românesc actual, la fel ca toate împlinirile fundamentale ale patriei socialiste, reprezintă opera nemijlocită ale patriei socialiste, reprezintă opera nemijlocită a partidului, a geniului său conducător, constituind una dintre marile ctitorii ale epocii Nicolae Ceaușescu.¹²*

Așadar, ca un părinte responsabil al miilor de copii născuți, Nicolae Ceaușescu remodelează și modernizează învățământul românesc datorită geniului său unic în România. Copiii patriei

¹⁰ Constanța Niculescu (vicepreședinte al Consiliului Național al Organizației Pionierilor, președinte al Comisiei naționale a Organizației Șoimii Patriei), *Grija statornică pentru creșterea și educarea copiilor patriei noastre*, în *Revista Femeia*, 1984, nr.6, p.5

¹¹ Gabriel Andreescu, Mihnea Berindei (editori), *Ultimul deceniu comunist: scrisori către Radio Europa Liberă*, Iași, Polirom, 2010 ,p.190 -191 „Un elev din România”, 15 iulie 1983, difuzată la 25 septembrie 1983

¹² Nesemnăat, *Învățământul românesc un sistem modern și eficient de pregătire pentru muncă și viață a tinrelor generații*, în *Revista Femeia*,1989, nr. 8, pag.6

aveau ca obiectiv, participarea la educația patriotică, deoarece aceasta și numai acesta va ajuta la înflorirea României socialiste și în același timp la desăvârșirea lor ca buni comuniști. În acest sens, aceștia trebuiau să își însușească politica partidului, să fie *crescuți și educați într-un climat politic, etic și social nou, propriu orânduirii noastre, copiii sunt îndrumați în spiritul înaltelor idealuri ale socialismului și comunismului, ale păcii și înțelegerii, ale solidarității și prieteniei între popoare.*¹³

Propaganda făcea cunoscută, de asemenea, ideea conform căreia de tot ceea ce beneficiază tinerii, inclusiv calitatea învățământului, se datorează soților Ceaușescu. Grandioasa operă a lui Nicolae Ceaușescu prin care modernizează învățământul era puțin probabil să îi aparțină, dar fiind faptul că acesta absolvise doar școala primară.

Se făceau permanent legături între dezvoltarea țării și dezvoltarea tinerei generații, între ce înseamnă a fi om și a-l reprezenta pe omul nou comunist, între pregătirea eficientă a tinerilor și munca eficientă în socialism. Nu în ultimul rând, educarea tinerei generații trebuia realizată în așa fel încât, ei, fiii țării să ducă România pe cele mai înalte culmi ale comunismului. Prin școală, susțin unii dintre foștii elevi în comunism, chiar și prin activitățile școlare se încerca un fel de ștergere a diferențelor dintre fete și băieți, deoarece acești trebuiau să fie, finalmente, doar buni comuniști fără să se țină cont dacă sunt femei sau bărbați:

*Cot la cot cu băieții, cream tot felul de artefacte care nu-și puteau avea vreun rost decât în societatea noastră multilateral dezvoltată. [...] Serveau, în schimb, scopului nespus, care era, bănuiesc eu, acela de a amesteca grupurile sociale și...sexuale. În primul rând, muncitorii și eventualii viitori intelectuali [...] să nu se creadă mai presus de clasa muncitoare [...].*¹⁴

Partidul le programa, astfel, viitorilor comuniști inclusiv educația care, așa cum am menționat anterior, se orienta spre îndoctrinare, uniformizare, încadrarea în standarde ideologice și

¹³ Constanța Niculescu (vicepreședinte al Consiliului Național al Organizației Pionierilor, președinte al Comisiei naționale a Organizației Șoimii Patriei), *Grija statornică pentru creșterea și educarea copiilor patriei noastre*, în *Revista Femeia*, 1984, nr.6, p.5

¹⁴ Oana Ocneanu Thiery, *Eu, una, n-am suferit!*, în Radu Pavel Gheo și Dan Lungu, *Tovarășe de drum. Experința feminină în comunism*, Polirom, Iași, 2008, p.179

nu spre educație eficientă. Ideea conform căreia societate umană și implicit, membrii acestei ar putea fi create sau refăcute de la zero, prindea contur în ceea ce privea educația tinerilor. Așadar, manualele școlare și conținutul acestora erau formulate după principii bine stabilite și cu un nivel ridicat de propagandă. Prin acestea se urmărea în cele din urmă, apariția unui tânăr adult dedicat Partidului și cu o adevărată conștiință revoluționară. Temele obișnuite vârstei școlarului erau înlocuite de povești eroico-propagandistice, care aveau ca rol implementarea spiritului comunist.

Dimensiunea ideologică și constrângătoare a poeziei pentru copii, prezentă în manualele școlare din epoca lui Ceaușescu, este reflectată de cultivarea unei anumite tematici. Poeții scriu despre ceea ce li se impune pe linie de partid, iar temele clasice (joaca, natura, copilăria, folclorul etc.) sunt surclasate de cele atinse de aripa propagandei (jertfa eroilor comuniști, patria, partidul, poporul, conducătorul genial, sărbătorile „roșii”).¹⁵

Epoca Nicolae Ceaușescu, prin aplicarea politicilor conducătorului, avea menirea să deschidă drumul spre împlinire, nu doar copiilor, tinerilor, ci și femeilor, iar propaganda evidenția prin articole din presă elogiile aduse celor doi arhitecți ai fericirii: *Femeile în consens cu întreaga națiune aduc un fierbinte și vibrant omagiu conducătorului de geniu, al destinilor românești, înflăcăratul patriot și strălucitul militant revoluționar, marele Erou între eroi [...] tovarășul Nicolae Ceaușescu.*¹⁶

Astfel, reprezentantele unei categorii considerate defavorizate în unele state capitaliste, în cadrul societății românești, aflam că nu sunt deloc defavorizate, dimpotrivă reușesc în tot ceea ce își propun, mai ales datorită aplicării directivelor lui Nicolae Ceaușescu. *Comuniștii au fost în primele rânduri ale colectivelor care au elaborat și aplică un program complex de modernizare,*¹⁷ mărturisește o angajată a unui combinat chimic. Acesta continuă spunând că doar în momentul în

¹⁵ Cosmina Cristescu și Cristina Pipoș, *Comandamentele tematice de propagandă ale poeziei școlare din epoca Ceaușescu*, în Florin S. Soare, *Politică și societate în epoca Ceaușescu*, Polirom, Iași, 2014, pp.104-105.

¹⁶ Tina Livescu, *Femeile României Socialiste – prezență activă, dinamică în procesul devenirii socialiste și comuniste a patriei*, Revista *Femeia*, 1989, nr.11 p.6

¹⁷ Tatiana Velicescu (muncitoare în industria chimică), în Aneta Popescu, *Împlinire de o viață*, în Revista *Femeia*, 1987, nr.12, p.6

care a intrat în Partidul Comunist și a pus în aplicare directivele șefului statului s-a simțit într-adevăr împlinită pe toate planurile. O altă femeie consideră că datorită spiritului revoluționar al cuplului prezidențial s-a produs o mobilizarea a femeilor, afirmând în același timp: *În acest context doresc să subliniez politica profund umanistă a Partidului Comunist Român și a secretarului general tovarășul Nicolae Ceaușescu privind rolul femeii în societatea socialistă.*¹⁸

Super femeia comunistă avea, însă, alte planuri și niciunul ca nu includeau făurirea neamului românesc. În timp ce propaganda promova munca, spiritul revoluționar, culmile înalte pe care femeile ar putea ajunge dacă aplică directivele Partidului, egalitatea etc, era totodată eliminat și tot ceea ce ținea de cochetărie. Inexistența alegerilor sau a diversității le-a împins pe femei spre măsuri care astăzi nu ar putea părea decât amuzante: *Era un adevărat tur de forță să găsești un material [...] și o croitoreasă ca lumea, care să-ți croiască ceva după vreo poză de pe vreo bucată de pagină ruptă din cine știe ce Quelle sau Neckermann și păstrată cu mare grijă.*¹⁹ Dat fiind faptul că hainele erau oarecum încadrate într-un standard, apelarea la o croitoreasă care recrea o haină occidentală era cea mai sigură metodă prin care femeiele se apropia puțin de Occident și îndepărta de griul comunismului, așa cum mărturisește altă femeie: *Multă vreme am ținut haine din epoca de aur. Mi se părea neverosimil că le-am purtat.*²⁰

În mod evident, propaganda promova doar chestiunile de natură socială, politică, indatorii civice sau muncitorești, în timp ce adevărate preocupări ale femeilor erau obținerea unei perechi de blugi, un produs de cosmetică sau igienă. Prin această luptă, care nu de puține ori se finaliza, așa cum își amintesc unele femei, cu adevărate peripeții, acestea au dat într-adevăr spirit revoluționar. Spiritul acesta nu avea, însă, nimic în comun cu comunismul, deoarece *erau multe fete care se dădeau peste cap să fie frumoase, vapoase la modă.[...] Erau fete care aveau să sufere o viață întregă pentru ceea ce li se lua, pentru dreptul pe care îl aveau și pentru care se luptau: dreptul la feminitate.*²¹

Promovarea familiei, a femeilor cu precădere, în spațiul public, a fost o practică des întâlnită în presa comunistă. Articolele evidențiau condiția femeii în societatea comunistă în antiteză

¹⁸ Valerica Grozavu (președinta Comitetului județean al femeilor Iași), *Cu responsabilitate sporită și spirit revoluționar*, în *Femeia*, 1989, nr.11, p.11

¹⁹ Oana Ocneanu Thiery, *Eu, una, n-am suferit!*, în Radu Pavel Gheo și Dan Lungu, *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism*, Polirom, Iași, 2008, p.185

²⁰ Simona Popescu, *HoRor!Cool!*, în Radu Pavel Gheo și Dan Lungu, *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism*, Polirom, Iași, 2008, p.205

²¹ *Ibidem* p.211

cu condiția femeii în societatea burgheză. Societatea comunistă apăra drepturile femeilor, susțineau propagandiștii, spre deosebire de burghezi care, așa cum aflăm dintr-un articol numit *Condiția femeii – un subiect mereu actual*, nu doar că nu promovează femeile, ci le subjugă. În România, în schimb, în societatea comunistă *femeia este prezentă, la noi, în profesiile cele mai moderne, cele mai diverse - inclusiv în ramurile de vârf, cu o tehnică avansată, femeia deține funcții importante [...] Aici regimul juridic și realitatea se suprapun.*²²

Avantajele vieții comuniste, mai ales pentru o mamă erau amintite deseori în revistele dedicate femeilor, prin mărturii ale acestora. Se dorea astfel obținerea unei imagini pozitive asupra familiei românești, dar cu precădere asupra datoriei de a aduce pe lume lume copii. Astfel aflăm de la o mamă că *ne-au fost puse la dispoziție condiții generoase pentru a crește în liniște copiii [...]. Tot timpul am avut și avem siguranța că țara pune la dispoziție tot ce are mai bun.*²³ Altă femeie considera că: *Am ascultat cu deosebită satisfacție cuvântarea [...] rostită de către tovarășul Nicolae Ceaușescu [...] în care încă o dată a arătat că îndatorirea cea mai nobilă familiei este de a avea și de a crește copii.*²⁴ Mai mult, revistele de specialitate precum *Sănătatea* susțineau că dorința de a avea copii este una biologică și naturală, prin urmare femeile care au mai mulți copii nu fac altceva decât să respecte o lege naturală, dincolo de cea umană: *De aceea venirea pe lume a copiilor înseamnă un eveniment deosebit care trebuie sărbătorit, femeia fiind cu atât mai respectată cu atât mai prolifică*²⁵.

Dincolo de această campanie de propagandă, pusă foarte bine la punct și care arată că femeile sub comunism abia așteaptă să fie mame a cât mai multor copii, acesta fiind un deziderat nu doar personal, ci și o datorie civică, există, însă, mărturii ale femeilor care trăiau cu frica aducerii pe lume a unui copil. Diferența între mărturiile acestora și mărturiile redade în presă este mare, ceea ce ne face să concluzionăm că propaganda crează o lume paralelă, o lume care nu avea nimic în comun cu realitatea, o lume în care cele mai multe femeie nu-și doreau să devină mame. *Bineînțeles, eram hotărâtă să nu fac copii într-o lume socialistă. Dar nu se puneau nici problema unui avort. Cu un an*

²² Sanda Faura, *Condiția femeii – un subiect mereu actual*, în *Revista Femeia*, 1984, nr.3, p.15

²³ Elena Velicu (muncitoare bobinatoare la întreprinderea Apollo București), *Copiii – viitorul și tinerețea națiunii noastre*, în *Revista Femeia*, 1989, nr.4, p.9

²⁴ Ana Bira (profesoară, Tulcea), *Bucuria și rostul vieții*, în *Revista Femeia*, 1989, nr.4, p.9

²⁵ Madeleine Maicanescu Georgescu, *A avea sau a nu avea copii*, *Revista Sănătatea*, 1984, nr.1

în urmă văzusem cum o arestaseră pe o studentă care avortase și care făcusese descoperită²⁶, își amintește cu tristețe o martoră a anilor de comunism.

Totodată, îndeplinirea atribuțiilor de mamă nu înseamnă că femeia își încheia rolul în societate, acesta trebuia să se afirme și în viața socială precum oricare alt membru al societății. S-au adresat multe întrebări cu privire la emanciparea femeilor în regimul comunist și s-au găsit puține răspunsuri și în mod categoric, regimul socialist nu avea același înțeles pentru emancipare precum occidentalii.

O formulare foarte elocventă are Vlad Georgescu, *socialismul de pat*²⁷ atunci când face referire la o oarecare forțare a oamenilor de a se înmulți, după un plan bine stabilit pentru a implini ambițiile liderilor politici. Ceea ce se întâmplă în România nu este, susținea acesta, departe de un experiment, concluzionând că *poporul român nu trebuie să mai fie teren de experiență, forțare pe cale arbitrară a înmulțirii denotă o practică ce lasă și va lăsa urme greu de îndreptat în psihologia individuală și în cea colectivă*.²⁸

La fel de grăitor este și un fragment dintr-o scrisoare către *Radio Europa Liberă* din partea unei femei care și-a pierdut fiica, acesta încercând să întrerupă o sarcină nedorită: *Astăzi, în România socialistă e o tragedie să devii mamă dacă nu ai în familie o bunică care să îngrijească de cei mici. [...] Poate ar fi bine să vă gândiți la părinții care și-au pierdut fiicele, la soții care și-au pierdut soțiile și la copiii rămași orfani de mamă datorită acestui inuman decret. Dvs. găsiți, vă rugăm, o soluție ca femeile să dorească a deveni mame din convingere, și nu de frica Decretului*.²⁹ Autoarea scrisorii mărturiște că tragediile prin care trec femeile socialiste și familiile acestora sunt adevărate crime, care nu interesează pe nimeni din înalta conducere, iar faptul că există aceste femei care refuză maternitatea ar trebuie să fie un semnal de alarmă asupra faptului că în țară lucrurile nu merg nici pe departe atât de bine precum propaganda prezintă societatea.

Așa cum am putut remarca din articole apărute în presa din perioada anilor 1980-1989 sau alte publicații dedicate femeilor, copiilor sau familiei în sine, propaganda trasa anumite standarde

²⁶ Doina Rusti, *Ginecologii mei*, în Radu Pavel Gheo și Dan Lungu, *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism*, Polirom, Iași, 2008, p.254

²⁷ Vlad Georgescu, texte antologate de Gelu Ionescu, *România anilor '80*, editura Jon Dumitru (colecția *Clio fără mască*), München, 1994, p.73

²⁸ *Ibidem*

²⁹ Gabriel Andreescu, Mihnea Berindei (editori), *Ultimul deceniu comunist: scrisori către Radio Europa Liberă*, Iași, Polirom, 2010, p.177 - 178 „O mamă nefericită pentru tot restul vieții”, 24 iunie 1983, difuzată la 4 septembrie 1983

în ceea ce privea rolul fiecăruia în societatea comunistă. Limitele impuse de cei de la putere aveau menirea de a orândui societatea și, printr-un act de bunăvoință din partea președintelui țării, de a făuri un viitor cât mai luminos acesteia, păstrând linia ideologiei.

Propaganda a creat, nu în cele din urmă, o lume paralelă, dacă nu chiar distopică, unde nu era nici război, nici foamete, nici lipsuri de orice fel, unde copiii aduceau omagii liderilor, iar femeile îmbrățișau bucuroase maternitatea. Bineînțeles, mărturiile celor care au trăit vremurile respective, cât și diverse studii care au ca temă familia anilor comunismului, ne-au arătat că familie reală și cea creată de propagandă erau două lumi diferite.

BIBLIOGRAPHY:

1. Andreescu Gabriel, Mihnea Berindei (editori), *Ultimul deceniu comunist: scrisori către Radio Europa Liberă*, volumul I, Iași, Polirom, 2010
2. Bira Ana (profesoară, Tulcea), *Bucuria și rostul vieții*, în *Revista Femeia*, 1989, nr.4, p.9
3. Buzatu Stana, *Condiția femeii - dimensiune a progresului contemporan*, Editura Politică, București, 1979
4. Ceașescu Mihaela M., *Nu regret, nu mă jelesc, nu strig*, București, Editura Meditații, 2004,
5. Ceașescu Nicolae, *Romania pe drumul construirii societății multilaterale dezvoltate*, Editura Politică, București, 1973
6. Deliman Ecaterina, *Femeia, personalitate politică în societatea noastră socialistă*, Editura Politică, București, 1977
7. Faura Sanda, *Condiția femeii – un subiect mereu actual*, în *Revista Femeia*, 1984, nr.3, p.15
8. Gheo Radu Pavel și Dan Lungu, *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism*, Polirom, Iași, 2008, p.178
9. Grozavu Valerica (președinta Comitetului județean al femeilor Iași), *Cu responsabilitate sportivă și spirit revoluționar*, în *Revista Femeia*, 1989, nr.11, p.11
10. Grunberg Laura, *Teme, Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe intrupate*, Polirom, Iași, 2010

11. Livescu Tina, *Femeile României Socialiste – prezență activă, dinamică în procesul devenirii socialiste și comuniste a patriei*, Revista *Femeia*, 1989, nr.11 p.6
12. Maicanescu Georgescu Madeleine, *A avea sau a nu avea copii*, Revista *Sănătatea*, 1984, nr.1
13. Nesemnat, *Învățământul românesc un sistem modern și eficient de pregătire pentru muncă și viață a tinerelor generații*, în Revista *Femeia*, 1989, nr. 8, p.6
14. Netcu Silvia, *Înaltă îndatorire patriotică pentru asigurarea vigoriei și tinereții națiunii noastre*, în *Femeia*, 1984, nr.4, p.2
15. Niculescu Constanța (vicepreședinte al Consiliului Național al Organizației Pionierilor, președinte al Comisiei naționale a Organizației Șoimii Patriei), *Grija statornică pentru creșterea și educarea copiilor patriei noastre*, în Revista *Femeia*, 1984, nr.6, p.5
16. Soare Florin S., *Politică și societate în epoca Ceaușescu*, Polirom, Iași, 2014
17. Velicescu Tatiana (muncitoare în industria chimică), în Aneta Popescu, *Împlinire de o viață*, în Revista *Femeia*, 1987, nr.12, p.6
18. Velicu Elena (muncitoare bobinatoare la întreprinderea Apollo București), *Copiii – viitorul și tinerețea națiunii noastre*, în Revista *Femeia* , 1989, nr.4, p.9
19. Vlad Georgescu, texte antologate de Gelu Ionescu, *România anilor '80*, editura Jon Dumitru (colecția *Clio fără mască*), München, 1994